

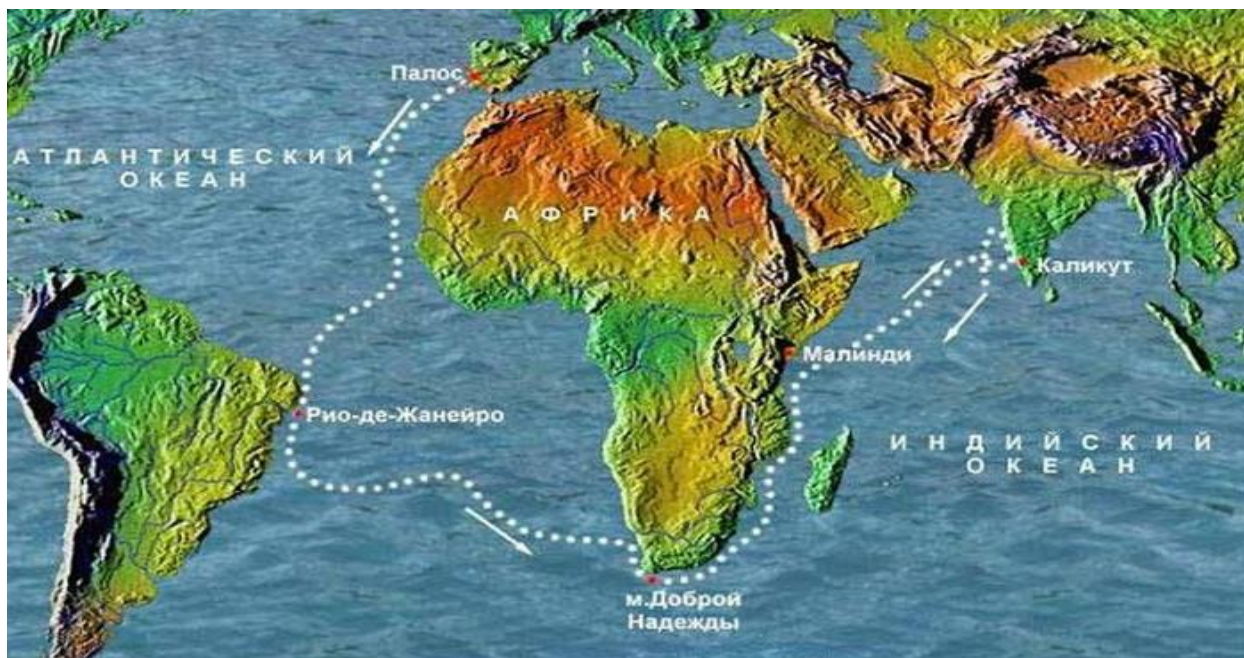
**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI**

**ANDIJON VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI
IJTIMOIY-IQTISODIY FANLAR METODIKASI KAFEDRASI
O'QITUVCHISI AXMADJONOVA DILNOZA**

**“BUYUK GEOGRAFIK KASHFIYOTLAR?” MAVZUSINI
O'QITISH METODIKASI**

METODIK TAVSIYA

ANDIJON-2025

ANNOTATSIYA

Ushbu mikrodars ishlanmasi 9-sinf Jahon tarixi fanida “Buyuk geografik kashfiyotlar” mavzusini interfaol metodlar asosida o‘qitishga mo‘ljallangan. Darsda o‘quvchilarda yangi yerlarni ochilishi, geografik bilimlarni vujudga kelishi haqida bilimlarni oshirib, ijodiy fikrlashi va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga e’tibor qaratiladi. Mavzuni yoritishda “O‘quvchi miyyasida Google, ChatGPT va Gemini qanday ishlaydi?”, “Maqsad tasmasi” va “Maxsus imtiyoz” yangi metodlaridan foydalaniladi.

MUNDARIJA

Texnologik xarita

Mavzu bayoni

Xulosa

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Ilovalar

KIRISH

XV asr oxiri – XVII asr boshlarida Yevropada yangi savdo yo‘llari va noma’lum hududlarni izlashga bo‘lgan qiziqish kuchaydi. Dengizchilik va kemasozlikning rivojlanishi uzoq masofalarga sayohat qilish imkonini berdi. Shu davrda jasur sayohatchilar Atlantika, Hind va Tinch okeanlari orqali yangi dengiz yo‘llarini izlab, ilgari yevropaliklarga noma’lum bo‘lgan hududlarni kashf etdilar.

Xristofor Kolumb, Vasko da Gama, Fernan Magellan kabi sayohatchilarning ekspeditsiyalari natijasida dunyo haqidagi geografik tasavvurlar ancha kengaydi. Bu voqealar tarixda **Buyuk geografik kashfiyotlar** nomi bilan mashhur bo‘ldi.

Bugungi darsimizda Buyuk geografik kashfiyotlarning sabablari, asosiy sayohatchilar, ularning amalga oshirgan sayohatlari va kashfiyotlarning jahon tarixidagi ahamiyatini o‘rganamiz.

DARSNING TEXNOLOGIK XARITASI

Darsning qisqacha mazmuni:	Darsda XV–XVII asrlarda amalga oshirilgan Buyuk geografik kashfiyotlar , ularning yuzaga kelish sabablari va tarixiy ahamiyati yoritiladi. Yevropaliklarning yangi savdo yo‘llari va hududlarni izlashga bo‘lgan intilishlari haqida ma’lumot beriladi. O‘quvchilar Xristofor Kolumbning Amerika qit’asiga yetib borishi, Vasko da Gamaning Hindistonga dengiz yo‘lini ochishi, Fernan Magellan ekspeditsiyasining dunyo bo‘ylab sayohati bilan tanishadilar. Kashfiyotlarning savdo, geografik bilimlar va jahon tarixiga ta’siri tushuntiriladi.
Darsning maqsad va vazifalari:	
Ta’limiy:	O‘quvchilarga XV–XVII asrlarda amalga oshirilgan Buyuk geografik kashfiyotlar, ularning sabablari, asosiy yo‘nalishlari va tarixiy ahamiyati haqida bilim berish. Xristofor Kolumb, Vasko da Gama, Fernan Magellan kabi sayohatchilarning kashfiyotlari bilan tanishtirish.
Tarbiyaviy:	O‘quvchilarda ajdodlarimiz va dunyo sayohatchilarining ilmiy izlanishlariga hurmat, vatanparvarlik, tabiat va tarixiy merosga ehtiyotkorona munosabatni shakllantirish.
Rivojlantiruvchi:	O‘quvchilarning tarixiy xaritalar bilan ishlash, voqea va hodisalarni taqqoslash, sabab-oqibat aloqalarini aniqlash, mustaqil fikrlash va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish.
Fanga oid kompetensiyalar:	<p>Tarixiy voqea va jarayonlarni tushunish va tahlil qilish kompetensiyasi – Buyuk geografik kashfiyotlarning sabablari, asosiy bosqichlari va tarixiy ahamiyatini tushuntira olish.</p> <p>Tarixiy manbalar bilan ishlash kompetensiyasi – tarixiy xaritalar, rasmlar, ma’lumotlar va boshqa manbalar asosida kashfiyotlar haqida ma’lumotlarni tahlil qila olish.</p> <p>Xronologik kompetensiya – Buyuk geografik kashfiyotlar bilan bog‘liq muhim voqealarni vaqt ketma-ketligida joylashtira olish.</p> <p>Geografik xarita bilan ishlash kompetensiyasi – sayohatchilar bosib o‘tgan yo‘nalishlarni xaritadan topish va ko‘rsata olish.</p> <p>Tarixiy tafakkur va xulosa chiqarish kompetensiyasi – geografik kashfiyotlarning Yevropa va jahon tarixiga</p>

	ta'sirini tahlil qilib, mustaqil xulosa chiqarish.
Metod:	“O'quvchi miyyasida Google, ChatGPT va Gemini qanday ishlaydi?”, “Maqsad tasmasi” va “Maxsus imtiyoz”, “Aqliy hujum”, savol-javob, guruhlarda ishlash.
Shakl:	Jamoaviy, guruhli va individual.
Dars jihozi:	Jahon xaritasi va Buyuk geografik kashfiyotlar xaritasi ; Tarixiy atlas va globus; Xristofor Kolumb, Vasko da Gama, Fernan Magellan kabi sayohatchilarning portretlari; Sayohatchilar bosib o'tgan yo'nalishlar aks ettirilgan xaritalar; Darslik va qo'shimcha tarixiy manbalar; Kompyuter, proyektor va taqdimot materiallari; Tarqatma materiallar, kartochkalar va test topshiriqlari.
Darsdan kutilayotgan natija:	Dars yakunida o'quvchilar Buyuk geografik kashfiyotlarning asosiy sabablarini tushuntira oladi, mashhur sayohatchilar va ularning kashfiyotlarini xaritada ko'rsata oladi hamda ushbu kashfiyotlarning jahon tarixidagi ahamiyatini izohlab bera oladi.
O'quvchi biladigan bilim:	Buyuk geografik kashfiyotlar davri XV–XVII asrlarni qamrab olganini biladi. Buyuk geografik kashfiyotlarning asosiy sabablarini tushunadi. Xristofor Kolumb, Vasko da Gama va Fernan Magellan haqida boshlang'ich ma'lumotga ega. Kolumbning Amerika qit'asiga yetib kelganini biladi. Vasko da Gamaning Hindistonga dengiz yo'lini ochganini biladi. Magellan ekspeditsiyasining dunyo bo'ylab birinchi sayohatni amalga oshirganini biladi. Buyuk geografik kashfiyotlarning savdo, geografiya va jahon tarixidagi ahamiyati haqida tushunchaga ega.
O'quvchi tushunadigan bilim:	Buyuk geografik kashfiyotlarning vujudga kelish sabablarini tushunadi. Yangi dengiz yo'llari va hududlarning izlanishiga savdo va iqtisodiy manfaatlar sabab bo'lganini anglaydi. Buyuk geografik kashfiyotlarning jahon xaritasining o'zgarishiga ta'sirini tushunadi.
O'quvchi bajara oladigan faoliyat:	<ul style="list-style-type: none"> Buyuk geografik kashfiyotlarning asosiy sabablarini sanab bera oladi. Mashhur sayohatchilar — Xristofor Kolumb, Vasko da Gama va Fernan Magellan haqida ma'lumot bera oladi

Dars bosqichlari	Bajariladigan ish mazmuni	Metod	Vaqt
1-bosqich:	Tashkiliy qism. O‘quvchilar bilan salomlashish, davomatni aniqlash, sinfning darsga tayyorgarligini tekshirish. O‘quvchilarni 3–4 guruhga ajratish. Dars mavzusi va maqsadi bilan tanishtirish. “Tarixni bilish bizga qanday yordam beradi?” savoli orqali qisqa motivatsiya berish.	“Salomlashish”	5 daqiqa
2-bosqich:	O‘tilgan mavzuni so‘rash. O‘quvchilarga o‘tilgan mavzuga oid savollar beriladi. Har bir to‘g‘ri javob rag‘batlantiriladi.	“Aqliy hujum”	8 daqiqa
3-bosqich:	Yangi mavzu bayoni. “Buyuk geografik kashfiyotlarga sabab nima?”, “U qanday boshlangan?”, “Unda kimlar ishtirok etgan?” kabi savollar asosida mavzu tushuntiriladi. Buyuk geografik kashfiyotlarni amalga oshirgan shaxslar rasmi namoyish qilinadi	Rasm + savol-javob	10 daqiqa
4-bosqich:	Yangi metod. Guruhlarga maxsus Google, ChatGPT, Gemini kartochkalari beriladi. Unga Buyuk geografik kashfiyotlar deb yoziladi. O‘quvchilar bunga belgilangan joyiga ma’lumotlarni yozadi	“O‘quvchilar miyyasida Google, ChatGPT, Gemini qanday ishlaydi?”	9 daqiqa
5-bosqich:	Yangi metod. Dars avvalida o‘quvchilar qo‘llariga maxsus saotlar taqiladi. Unda berib o‘tilgan yil, atama, shaxs nomlariga ta’rif berishlari kerak	“Maqsad tasmasi”	8 daqiqa
6-bosqich:	Mustahkamlash, baholash va xulosa. “Buyuk geografik kashfiyotlar nima uchun kerak?” savoliga har bir guruh 3 ta dalil va 1 ta taklif beradi. Faol o‘quvchilar baholanadi. Dars yakunida uyga vazifa beriladi.	“3 dalil – 1 taklif”	5 daqiqa
	Jami		45 daqiqa

DARSNING BORISHI

1-BOSQICH. TASHKILIY QISM — 5 daqiqa

Metod: “Salomlashish”

O‘qituvchi sinfga kirib, o‘quvchilar bilan salomlashadi.

O‘qituvchi:

— Assalomu alaykum, aziz o‘quvchilar! Bugungi darsimizni yaxshi kayfiyat va tabiatga mehr bilan boshlaymiz.

O‘qituvchi o‘quvchilarning davomatini aniqlaydi, sinf xonasining darsga tayyorgarligini tekshiradi.

O‘quvchilar 3 ta guruhga ajratiladi. Guruhlarga mavzuga mazmundagi nomlar beriladi:

1-guruh — “Xristafor Kolumb”

2-guruh — “Vasko da Gamma”

3-guruh — “Magellan”

Har bir guruh o‘z nomiga mos kichik shior aytadi.

Motivatsion savol:

O‘qituvchi:

— **“Buyuk geografik kashfiyotlarni bugungi kundagi ahamiyati qanday?”**

O‘quvchilar o‘z fikrlarini qisqa bayon qiladilar.

2-BOSQICH. O‘TILGAN MAVZUNI SO‘RASH — 8 daqiqa

Metod: “Aqliy hujum”

O‘qituvchi o‘quvchilarga o‘tilgan mavzu yuzasidan savollar beradi.

1. Yangi davrda aholi tarkibida qanday o'zgarishlar yuz berdi?

2. Yangi dvoryanlar kimlar edi va ular avvalgi dvoryanlardan qaysi jihatlari bilan farq qilgan?

3. Qanday omillar jahon savdosining rivojlanishiga sabab bo'ldi?

4. Manufaktura ishlab chiqarishi borasida qanday o'zgarishlar yuz berdi?

Har bir guruhdan navbat bilan o‘quvchilar javob beradilar.

“Tezkor javob” topshirig‘i

O‘qituvchi tarix faniga oid tushunchalarni aytadi, o‘quvchilar unga mos fikr bildiradilar.

Burjuaziya — savdogarlar, yirik hunarmandlar, tadbirkorlar va korxona egalari kabi boy shahar kishilari.

Monopoliya — yakka hukmdorlik

Manufaktura — bu qo‘l mehnatiga asoslangan, lekin mehnat taqsimoti yo‘lga qo‘yilgan yirik ishlab chiqarish korxonasi.

Yangi dunyo— geografiyada **Amerika qit‘alari** uchun ishlatiladigan tarixiy nom.

3-BOSQICH. YANGI MAVZU BAYONI — 10 daqiqa

Metod: “Rasm + savol-javob”

O‘qituvchi buyuk geografikm kashfiyotni amalga oshirgan shaxlar rasmlari yoki slaydni namoyish qiladi.

O‘quvchilarga quyidagi savollar beriladi:

1-savol:

— **Rasmda kimlarni ko‘ryapsiz?**

2-savol:

— **Mavzu haqida qanday tasavvurga egasiz?**

O‘quvchilar o‘z fikrlarini bildiradilar.

3-savol:

— **Mavzuni bugungi kun bilan qanday bog‘lay olasiz?**

O‘quvchilarning javoblari tinglanadi.

Shundan so‘ng o‘qituvchi mavzuni tushuntiradi.

O‘qituvchining mavzu bayoni

XV asrga kelib, dunyo sezilarli darajada o‘zgardi. Tadqiqotchilar e‘tibori, an’anaviy ravishda, taraqqiyotda oldinga chiqib olgan G‘arb mamlakatlariga qaratildi, ammo, qayd etish lozimki, Yer yuzining hamma joyida — quruqlik va dengizda mislsiz o‘zgarishlar yuz berdi.

Eski dunyoning alohida chekka qismlari Hind okeani bilan bog‘langan edi. Yamanning bir necha asrdan beri ziravorlar savdosini nazorat qilib kelgan Adan shahri savdogarlarining ***karimiylar*** uyushmasi XV asrda inqirozga yuz tutdi. Mo‘g‘ullar imperiyasi tarqalib ketgandan so‘ng – quruqlik orqali savdo qiyinlashib qolgan davrda – dengiz savdosi juda katta foyda keltirar edi. Shu sababli karimiylar o‘rnini Hindistonning Gujorat shahridan bo‘lgan savdogarlar juda tezlik bilan egalladi. Ular Adan va Malakka orollari o‘rtasidagi hududda keng ko‘lamli savdo tarmog‘ini vujudga keltirdi. Adanda hind kemalariga fil suyagi, oltin va Afrikadagi Zanzibar hududi orqali keltirilgan afrikalik qullar, giyohvandlik moddalari, Levantning pushti rang suvi (mushkambar) va venetsiyaliklar olib kelgan mato yuklanardi. Keyin kemalar Hindistonning g‘arbidagi Kambey yoki Surat shaharlariga kelar, bu yerda yuklarning katta qismini qoldirib, Gujorat to‘quvchilari tomonidan tayyorlangan paxta matolarini yuklardi va Kalkutta yoki Seylon orqali Malakka orollariga suzib ketardi. U yerda tovarlarini malay yoki

xitoy savdogarlariga o'tkazib, ziravor hamda xitoy tovarlari — ipak mato va chinni yuklab ortga qaytardi.

XV asr o'rtalarida Yaponiyaning Okinava oroliga joylashib olgan xitoy savdogarlari o'ziga xos tizim: Janub (Annam, Siam, Yava, Sumatra, Birma), Xitoy va Shimol (Yaponiya va Koreya)dan iborat "savdo uchburchagi"ni shakllantirdi. Savdo operatsiyalaridan keladigan foyda 1000 foizgacha yetardi. Bu Okinava uchun "oltin davr" bo'ldi, bu yerda nafaqat qirg'oq bo'ylab suzadigan mahalliy kemalarni, balki xalqaro ekipajdan iborat xitoy, yapon va malaylarning "Jonka" kemalarini ham uchratish mumkin edi.

Portugaliyaliklar tomonidan 1419-yili Atlantika okeanidagi Madeyra orollari kashf etildi. Dunyoning barcha qismida katta o'zgarishlar yuz berganiga qaramasdan, XV–XVII asrlarda yevropaliklar tomonidan Zotan, aynan yevropaliklar tomonidan yangi savdo yo'llarining ochilishi, kashf etilgan yerlarning o'zlashtirilishi va u yerlardagi boyliklarning talanishi kapitalning dastlabki jamg'arilishi jarayonini tezlashtirdi, mustamlaka tizimining shakllanishini boshlab berdi, jahon bozorining tarkib topishiga, Yevropada savdo kapitalining, bank ishi va kreditning rivojlanishiga olib keldi. Qit'alar o'rtasida iqtisodiy va madaniy aloqalar rivojlandi, jahon savdosi O'rtayer dengizi (ayrim manbalarda O'rta dengiz)dan Atlantika okeaniga ko'chdi.

Yevropaliklar Osiyoga O'rtayer dengizi orqali o'tadigan savdo yo'llari, quruqlikdan o'tuvchi karvon yo'llari, jumladan, Buyuk Ipak yo'li 1453-yili Konstantinopolni zabt etgan turklar tomonidan yopib qo'yildi. Natijada Yevropa Sharqdan keladigan tovarlardan ajralib qoldi. Matolar, qand, bo'yoqlar, murch, zanjabil, gullar va ziravorlar Yevropa bozorlariga qariyb kelmay qo'ydi. Bu hol yevropaliklarni boy Sharq mamlakatlariga yangi yo'llarni izlashga majbur qildi. Shunday sharoitda 1492-yil 3-avgust kuni uchta kemada **Kolumb** ekspeditsiyasi yo'lga chiqdi. Ekspeditsiya boshlanganidan 70 kun o'tib, 1492-yil 12-oktyabr kuni karavellalar yetib borgan orolni Kolumb "San Salvador" — "Muqaddas Xaloskor" deb atadi. Keyin Gaiti va Kuba orollari kashf qilindi. Dengizchining bu Hindiston ekanligiga ishonchi komil edi va shuning uchun yangi ochilgan yerlarning aholisini "hindular" deb atay boshladi.

Kolumb 1493–1504-yillar oralig'ida yana uchta ekspeditsiya uyushtirib, Kichik Antil orollari, Puerto Riko oroli, Yamayka, Trinidad va Markaziy Amerika hamda Janubiy Amerikaning shimoliy qirg'oqlarini kashf etdi. Hindistonga eltuvchi dengiz yo'lini esa portugaliyaliklar kashf etishdi.

Portugaliyalik **Vasko da Gama** ekspeditsiyasi Ezgu umid burnini aylanib o'tib, Hind okeaniga chiqdi. 1498-yili arab dengizchisi Ahmad ibn Majid ko'magida ular

Hindistonning Kalikutta portiga yetib keldilar. Yevropada sotish uchun ko‘plab mollarni yuklagan ekspeditsiya 1499-yili Portugaliyaga qaytib keldi. Qariyb ikki yil davom etgan sayohat nihoyatda og‘ir kechdi. Yo‘lda ekipaj a‘zolarining 2/3 qismi halok bo‘ldi. Lekin Vasko da Gama ekspeditsiyasining muvaffaqiyati Yevropaga katta ta‘sir ko‘rsatdi. Yevropa savdogarlari Sharqqa qarab otlandilar. Portugaliyaliklar Hindiston bilan savdo qiluvchi arablarni bu yerdan siqib chiqarishdi. Lissabonga ziravorlar va shirinliklar olib kelgan savdogarlar 800 foizgacha foyda olardilar.

4-BOSQICH. “ O‘QUVCHILAR MIYYASIDA GOOGLE, CHATGPT, GEMINI QANDAY ISHLAYDI? ” — 9 daqiqa

Yangi metod: “ O‘quvchilar miyyasida Google, ChatGPT, Gemini qanday ishlaydi? ”

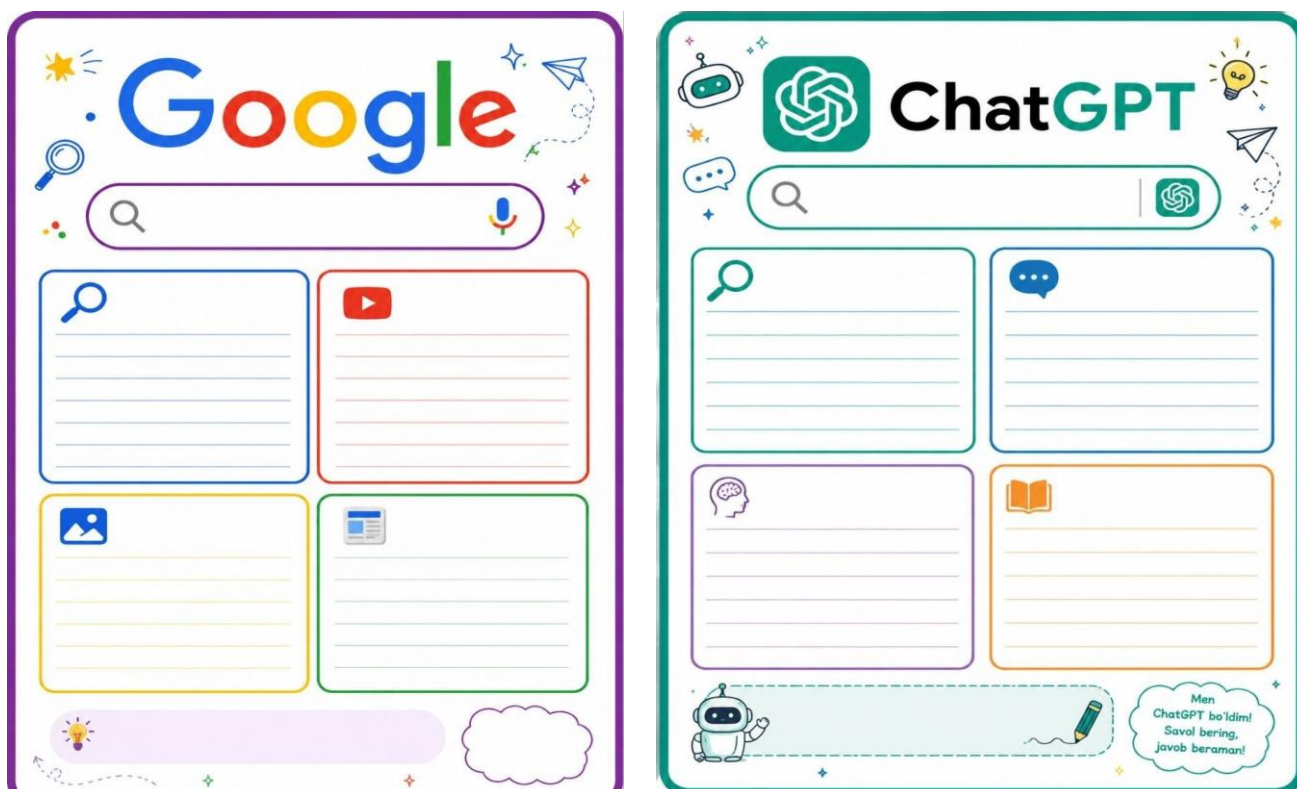
Metodning maqsadi:

O‘quvchilarning ijodiy fikrlashi, jamoada ishlashi va tarixiy savollarga amaliy yechim topish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

O‘qituvchi topshirig‘i:

— Bugungi kunda sizlarning hayotingizda Google, Gemini, ChatGPT ilovari alohida o‘ringa ega. Bugungi darsimizda siz o‘zingiz bular bajaradigan vazifani sizlar bajarasizlar. Qani ko‘ramiz qaysi ilova tez va sifatli ishlar ekan?

Har bir guruhga quyidagi kartochkalar beriladi:

Topshiriq:

Ushbu kartochka qidiruv qismiga Buyuk geografik kashfiyotlar deb yoziladi. Har bir guruh tezkorlik bilan bugungi mavzu yuzasidan esda qolgan ma'lumotlarni yozishlari kerak

5-BOSQICH. “ MAQSAD TASMASI ” — 8 daqiqa

Yangi metod: “ Maqsad tasmasi ”

O'qituvchi:

— Darsning avvalida qo'lingizga taqilgan qo'l saotlaringizda bugungi o'tilgan mavzu yuzasidan atama, yil va shaxs nomlari yozilgan . Siz shu yozilganlarni izohlashingiz mumkin. Qaysi guruh ko'proq izoh bersa shu guruhga bal ham yuqori beriladi

6-BOSQICH. MUSTAHKAMLASH, BAHOLASH VA XULOSA — 5 daqiqa

Metod: “3 dalil – 1 taklif”

O‘qituvchi:

— Endi har bir guruh **“Buyuk geografik kashfiyotlar nima uchun kerak?”** savoliga 3 ta dalil va 1 ta taklif beradi.

Baholash

O‘qituvchi guruhlarining faoliyatini quyidagi mezonlar asosida baholaydi:

- ✓ mavzuni tushunishi;
- ✓ guruhda faol ishtirok etishi;
- ✓ tarixiy taklifining mazmuni;
- ✓ ijodkorligi;
- ✓ taqdimot qilishi.

Faol o‘quvchilar **“Maxsus imtiyoz”** rag‘batlantiruvchi nomlar bilan e’tirof etiladi.

UYGA VAZIFA

1. “Buyuk geografik kashfiyotlar” mavzu yuzasidan kichik loyiha tayyorlash.
2. Darslikdagi topshiriqlarni bajarish
3. Qo'shimcha ma'lumotlar to'plab kelish

XULOSA

Dars yakunida o'quvchilarning Buyuk geografik kashfiyotlar haqidagi bilimlari umumlashtiriladi. XV asr oxiri – XVII asr boshlarida amalga oshirilgan buyuk sayohatlar nafaqat yangi hudud va dengiz yo'llarining kashf etilishiga, balki insoniyatning dunyo haqidagi geografik tasavvurlarining kengayishiga ham katta ta'sir ko'rsatgani ta'kidlanadi.

O'quvchilar **Xristofor Kolumb, Vasko da Gama va Fernan Magellan** kabi mashhur sayohatchilarning faoliyati, ularning sayohat yo'nalishlari va kashfiyotlarini o'rgangan bilimlari asosida tahlil qiladilar. Xarita yordamida sayohatchilar bosib o'tgan yo'llar yana bir bor ko'rib chiqiladi hamda kashfiyotlarning geografik ahamiyati aniqlanadi.

Shuningdek, Buyuk geografik kashfiyotlarning **iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy oqibatlari** haqida xulosa chiqariladi. Yangi savdo yo'llarining ochilishi, xalqaro savdoning kengayishi va yangi hududlar haqidagi bilimlarning ortishi bilan bir qatorda, mustamlakachilikning kuchayishi, mahalliy xalqlar hayotiga salbiy ta'sirlar va tengsizlikning kuchayishi kabi oqibatlar ham mavjud bo'lgani tushuntiriladi.

Dars davomida o'quvchilarga tarixiy voqealarni faqat kashfiyot sifatida emas, balki **ularning turli xalqlar va hududlar hayotiga olib kelgan natijalari bilan birgalikda baholash** zarurligi tushuntiriladi. O'quvchilar sabab va oqibatlarni aniqlash, tarixiy xarita bilan ishlash, o'z fikrini asoslash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini mustahkamlaydilar.

Umumiy xulosa sifatida, Buyuk geografik kashfiyotlar jahon tarixida muhim burilish yasab, qit'alar o'rtasidagi aloqalarni kuchaytirdi, geografik bilimlarning rivojlanishiga va dunyo xaritasining kengayishiga sabab bo'ldi. Shu bilan birga, bu jarayonning murakkab va qarama-qarshi oqibatlari ham bo'lgan. Demak, tarixiy voqealarni o'rganishda ularning **ijobiy natijalari bilan bir qatorda salbiy oqibatlarini ham xolis tahlil qilish** muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Jahon tarixi.** Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 8-sinfi uchun darslik. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. **Jahon tarixi.** Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 9-sinfi uchun darslik. – Toshkent: Sharq, 2024.
3. **Jahon tarixi.** Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun metodik qo'llanma. – Toshkent.
4. **Buyuk geografik kashfiyotlar tarixi.** – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
5. **O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.** “Geografik kashfiyotlar”, “Kolumb”, “Vasko da Gama”, “Magellan” maqolalari. – Toshkent.
6. **Tarix atlas.** Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun. – Toshkent.
7. **Jahon tarixi bo'yicha xaritalar to'plami.** – Toshkent.
8. Internetdagi ochiq ta'limiy va ensiklopedik manbalar hamda elektron resurslardan foydalanildi.

ILOVALAR:

